

Možnosti psychoterapie v rozvodové situaci

Jan Soldán

FF MU

4.11.2019

Ambulantní zkušenost

- Scénář konfliktu rodičů na pozadí
- Susp. vliv traumatické zkušenosti z doby soužití rodičů na akt. prožívání (např. zapojování dětí do konfliktů, DN, ad.)
- Nezájem (nepřítomnost) jednoho z rozvedených rodičů
- Možné projevy dítěte:
 - Depresivní symptomatika
 - Pocity viny, fantazie o svém vlivu na dynamiku v rodině („kdybych byl hodný...“)
 - Vyhýbavost, vyvažování tvrzení o rodičích
 - Loajalita k přítomnému rodiči – potenciální rozpor ve zkušenosti rodičů s dítětem
 - Preference jednoho z rodičů dítětem (tzv. syndrom odcizeného rodiče)
 - Idealizace jednoho z rodičů (preferovaného / méně často vídaného)

Ad 1) Scénář konfliktu rodičů na pozadí

- Rodič přivádí dítě k psychologickému vyšetření, upozorňuje na nepohodu dítěte (dysforie, tělesné stížnosti, atd.), dávají do souvislosti s negativním vlivem druhého rodiče
- Požadována zpráva s doporučením (obvykle podporou jejich zájmu v (po)rozvodovém řízení), případně terapie pro dítě (zmírnění symptomatiky, pomoc ve zvládnání situace)
- **Kdo je zde klientem?**
- **Jaké jsou možnosti účinné pomoci ze strany psychoterapeuta?**
- Zapojení dalších institucí jako klíčový faktor

Kontext

- **Rozhodnutí o péči po rozvodu:**

- Výhradní / střídavá péče – dohodou / nařízením soudu
- Styk
- Hrazení potřeb dítěte
- Komunikace potřeb mezi rodiči

- **Možnosti institucionální pomoci:**

- OSPOD
- Rodinná facilitativní mediace
- Psychoterapie (párová / rodinná / individuální / skupinová) – kdy a pro koho?

Psychoterapeutické možnosti

- Skupinové
- Individuální

No kids in the middle

- Multi-family therapy
- (J. van Lawick, M. Visser: No Kids in the Middle: Dialogical and Creative Work with Parents and Children in the Context of High Conflict Divorces. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy 2015, 36, 33–50.)
- ČR adaptace: Spondea, OSPOD Zlín
- Souběžně rodičovská a dětská skupina – v terapii jsou dospělí
- 5 - 6 rodičovských párů, počet dětí dle rodin
- 3 hodiny 1 x za cca 2-3 týdny (2 bloky, uprostřed pauza)
- 2 psychologové v RS, 1-2 psychologové + soc. pracovníce v DS
- Zapojení soc. sítě rodičů, úzká spolupráce s institucemi (OSPOD, soudy)

Výchozí předpoklady programu

- Efektivní je práce s celou rodinou (ne jen s dítětem)
- Preference rodičovské identity (namísto dominance tématu expartnerského konfliktu)
- Ambicí deeskalace očerňování mezi rodiči, schopnost nahlédnutí perspektivou dítěte, akceptace druhého rodiče jako pro dítěte důležitého
- Dítě není tím, kdo na sobě potřebuje primárně pracovat
- Pro děti prostor pro vyjádření zkušenosti bytí v centru konfliktu, sdílení ve skupině vrstevníků s podobnou zkušeností

Principy a cíle programu - rodičovská skupina

A) edukace

B) sebezkušenost

C) skupinový proces

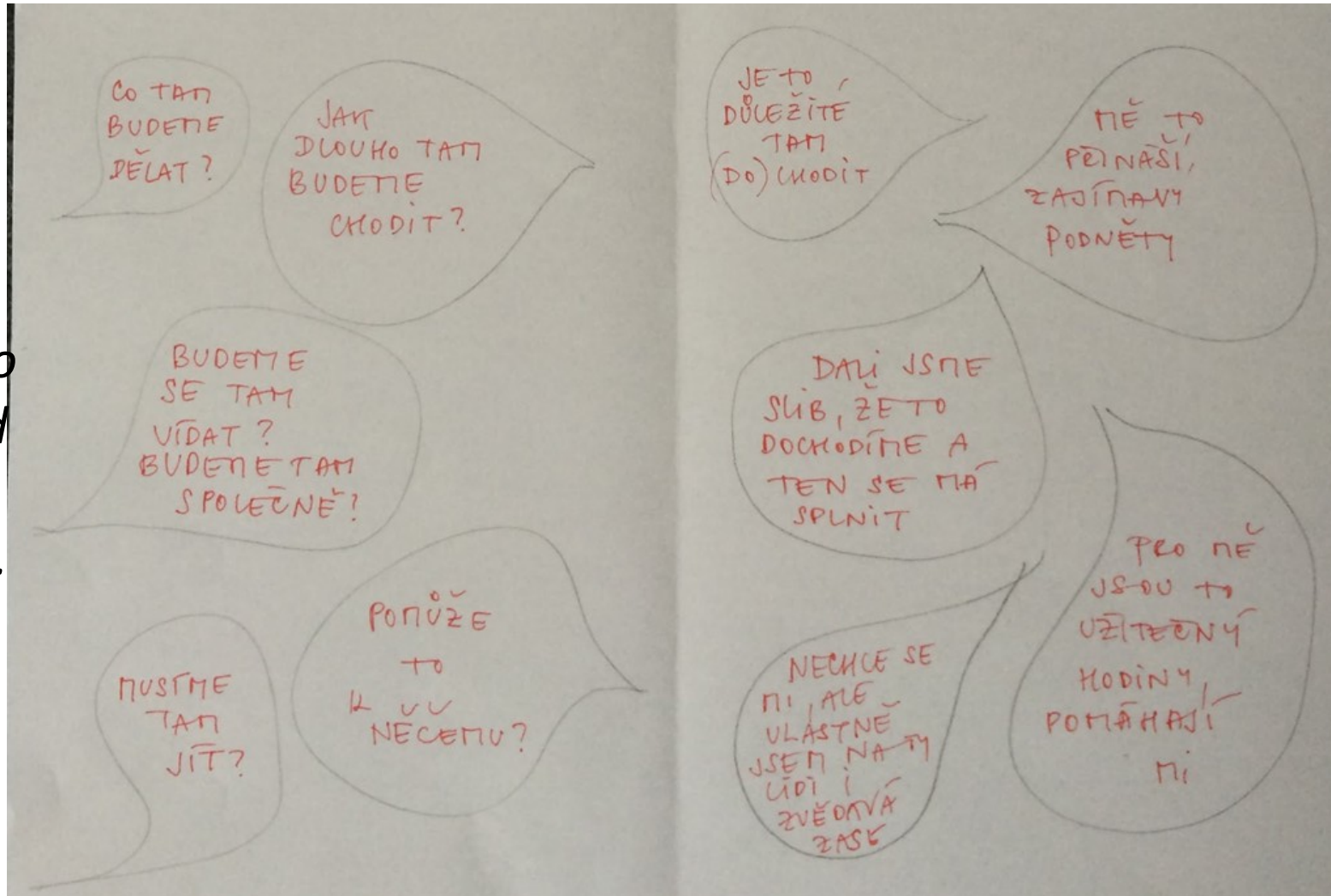
- Obrat od focusu na svoje potřeby - k focusu na potřeby dítěte
- Obrat od ostražitého sledování činů druhého rodiče a vnímání jich jako nepřátelských - k sledování výjimek otevírajících komunikaci
- Vyjádření pochopení pro prožívané emoce, zároveň podpora v získávání větší kontroly nad ventilací negativního emočního naladění vůči druhému rodiči

Cílem: postupné vedení obou rodičů k vytvoření společného díla pro děti

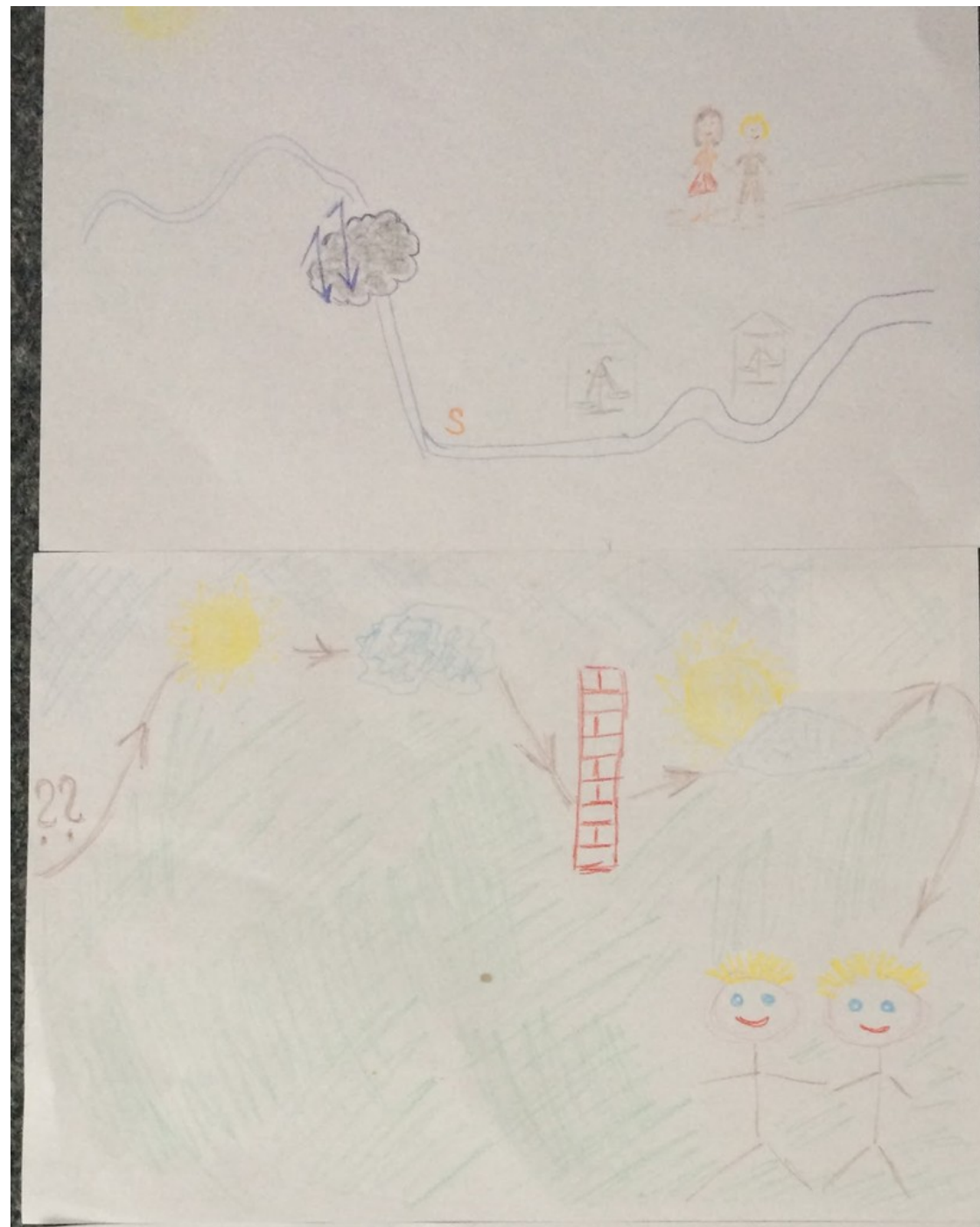
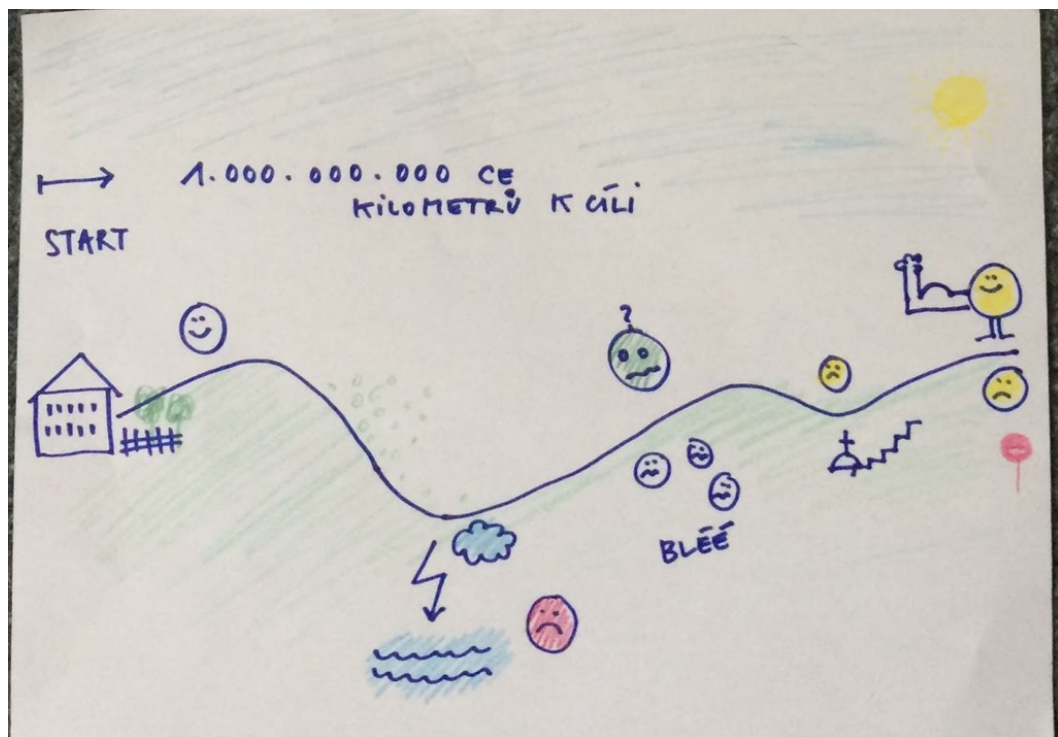
Reflexe změny v průběhu programu

*co mi běželo
hlavou před
začátkem
programu...*

*co mi běží
hlavou nyní...*

Reflexe změny v průběhu programu

Práce rodičů na společném příběhu

Milí děti,

protože se maminka s tatínkem spolu hodně bavili a přestali si rozumět, tak se maminka rozběhla, je se od tatínka odstěhuje. ~~Atak~~ V tatínka se dostavili, je ~~Atak~~ bude se s nimi bydlet jinde a tatínek nás bude vidět, jak ho bude moci. Nakonec ^{je} se s paní a s otcem dostali, je se o nás budemeávat napít, tak jak jak si si užijí.

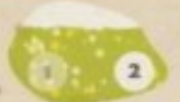
Maminka a tatínek nás oba mají moc rádi a oba sligá.

Protože bude třeba mít i maminku i tatínka, ~~Atak~~ ~~Atak~~ ~~Atak~~ oba se o nás vždycky postarají.

Oba rodiče chtějí aby jste byli spokojení a veselí děti.

Individuální práce s dítětem

- Indikace k IT – kdy volit?
- Pečlivý kontrakt s oběma rodiči
 - Prevence dalšího potencování konfliktu, vymezení terapeutického (ne diagnostického) settingu spolupráce
 - Společné rozhodnutí co bude předmětem terap. práce (usilované terap. změny)
- Příklady terapeutických nástrojů pro IT s dětmi:
 - **Zelený chameleon Kamil (D. Steggink)**
 - **Archipelago (T. Šimečková, G. Vykypělová)**

VZKAZY

S TÁTŮU

S MĂMOU

NOVÉ SOUOSTROVÍ

PO ZEHĚTŘESENÍ

ZEHĚTŘESENÍ

BOURKA

ZIMA

BEZPEČNÉ MÍSTO

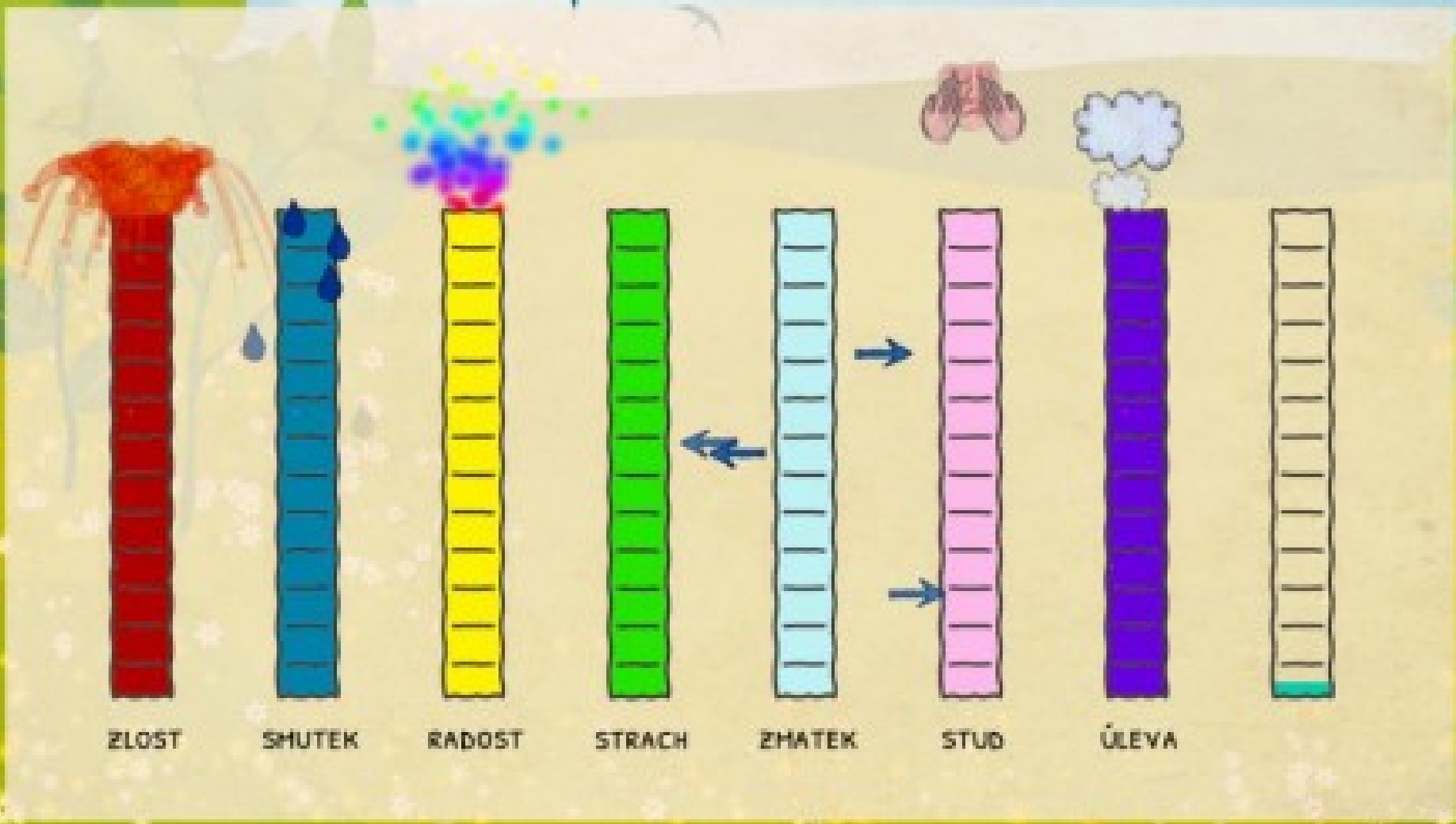

VÝBĚR POSTAVY

ZE VŠEHO NEJVÍC TEĎ POTŘEBUJI

1

2

3

4

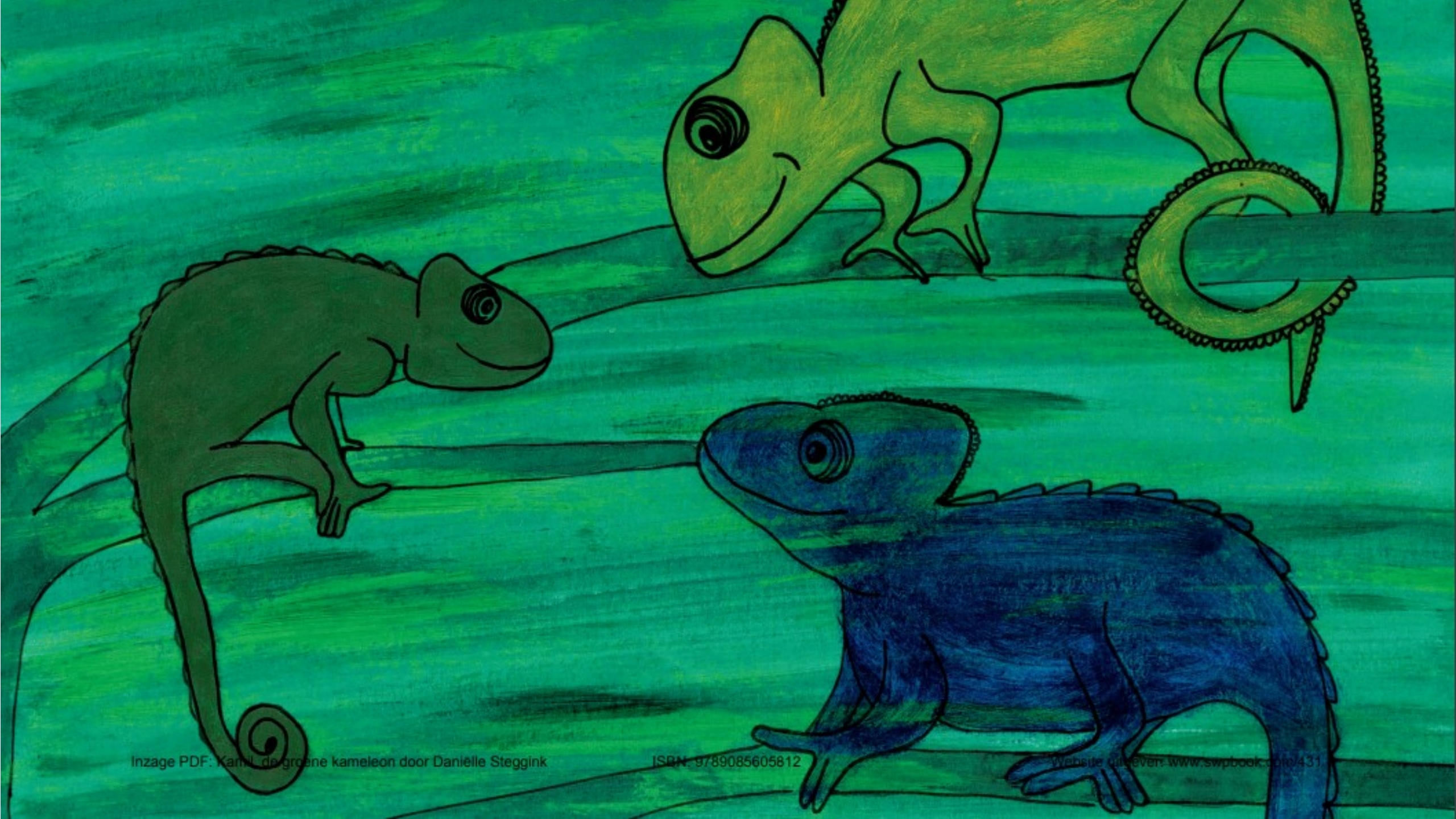
5

6

7

DE GROENE KAMELEON

tekst en illustratie Daniëlle Steggin

**Východisko:
radikální
konstruktivismus
/ sociální
konstrukcionism
us**

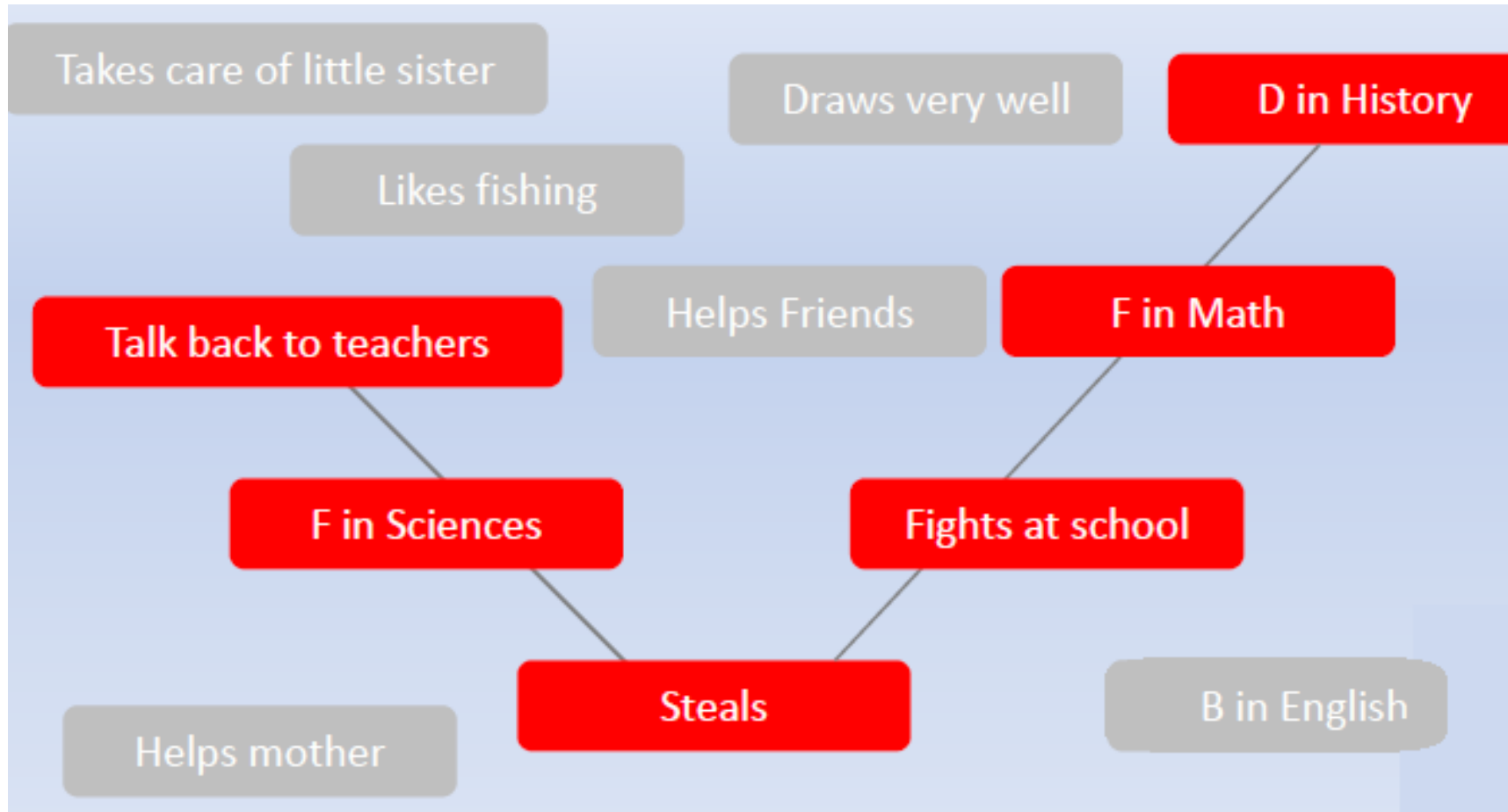

W. U. Phil

"Listen to me. Gender is a construct, society is a construct, money is a construct. But bedtime is very, very real."

**Východisko
: narativní
terapie**

Dominantní X alternativní příběh

Nástroje NT

- **Externalizace**

- *„The client is not the problem. The problem is the problem.“*
- Odstup od problému, destigmatizace, strategie nakládání s problémem (vzdorování problému)

- **Dekonstrukce**

- Rozpoznání kulturně uznávaných přesvědčení (rolí, očekávání) a jejich vlivu na vznik a udržení problému

- **Práce s výjimkami**

- *Unique outcomes /sparkling moments*
- Detail nabízející možnost rozvinutí alternativního scénáře

Koncepty NT

- **Absent but implicit**
 - Příběh o problému implicitně obsahuje i představu o preferovaném stavu – vůči problému je vždy zaujímán nějaký postoj, který ukazuje na dovednosti a hodnoty
- **Re-membering**
 - Propojování preferované identity a dovedností v rámci vztahové sítě klienta
- **Outsider witnesses**
 - Specifická podoba reflektujícího týmu
 - Zpravidla lidé s vlastní zkušeností s problémem –
 - > co rezonovalo s jejich vlastní zkušeností
- **Dokumenty (diplomy)**

Map of narrative practice

- **Landscape of identity (possible to know)**

- Prevence možných překážek realizace
- Základy budoucích činů (personal agency)
- Reflexe směrem k preferované identitě
- Utváření souvislostí
- Pojmenování výjimek a dovedností, které je umožnily
- Výjimky z problémového scénáře
- Problémová zkušenost

- **Landscape of action (known and familiar)**

Landscape of Consciousness (Identity)

- Intentional Understandings
 - Understandings about what is accorded value
 - Internal Understandings
 - Realisations
 - Learnings
-

Remote History

Distant History

Recent History

Present

Near Future

Landscape of Action

- events
- circumstance
- sequence

ABI: cesta doptávání se

Carey, Walther, Russell (2009). Absent but implicit: A map to support therapeutic enquiry. In *Family Process*, 48, 319 – 331.

- Výraz pro frustraci a její bohatý popis
- K čemu se stížnost vztahuje, co představuje
- Pojmenování reakce – odpovědi na frustraci
 - bránění se, ozývání se, snaha získat zpět, podržet si přesvědčení, odmítání přijmout, apod.
- Dovednosti nebo znalosti umožňující tuto akci
- Záměry a účely
- Čemu je přikládána hodnota, co je důležité
- Sociální a vztahová historie této hodnoty

Terapeutická reakce na trauma

- Riziko retraumatizace při tlaku na mluvení „o tom“
- Přemístění (repositioning)
 - Existují i jiná území identity, které se může účastnit na vyjádření zkušenosti
 - Cílem je vytvoření alternativního prostoru pro rozvoj preferované identity
- Rozvíjení linie podřízeného příběhu (subordinate story line development)
 - Nelze být pasivním příjemcem traumatu (nějak jednáme, a to v souladu s našimi hodnotami)
 - Reakce jsou však někdy přehlíženy a nepřijímány jako relevantní – v rámci terapie je lze legitimizovat
 - Negativní následky traumatu nepředstavují celý příběh („poloviční vzpomínky“ – half memories)
- Posílení „personal agency“ (osobní vliv, autorství)

ILUSTRATIVNÍ ROZHOVOR: ODKRÝVÁNÍ ODPOVĚDÍ NA TRAUMATICKOU ZKUŠENOST

ÚROVEŇ 1: Objevování odpovědí dítěte na traumatickou zkušenost

David: Vzpomínám si, jak vzal těžkou hůl a udeřil mě s ní. Praštil tak silně, že se hůl zlomila napůl.

Angel: A jak jsi reagoval? Co bylo vidět ve tvé tváři?

David: Když mě trefil, nedal jsem najevo žádný strach. Jen jsem se na něj podíval a nedal mu nic najevo.

ÚROVEŇ 2: Vytváření souvislostí mezi odpovědí na trauma a dovednostmi dítěte

Angel: Takže jsi našel způsob, jak nedat strach najevo? Jak jsi to dokázal?

David: Jen jsem se snažil se na to soustředit, zkoncentrovat.

Angel: Ty máš schopnost koncentrace?

David: Rozhodně, když se snažím, dokážu se soustředit.

ÚROVEŇ 3: Vytváření vazeb mezi dovednostmi a preferovaným hodnotami dítěte

Angel: Hovořils o dalších situacích, kdys nedal ve své tváři najevo strach, zlost ani naštvaní. Co myslíš, že to říká o tom, co je pro tebe důležité? Co tě vede k tomu využít svou schopnost soustředění a neukázat strach?

David: Byl to jediný způsob jak to ustát, aniž bych ho napadl

Angel: To pro tebe bylo důležité? Vyhnout se násilí?

David: Ano... je důležité najít nenásilné řešení. Teď se můžu ohlédnout a říct si: „Nikdy jsem se ho ani nedotkl“.

ÚROVEŇ 4: Vytváření bohatého popisu odpovědí na trauma reflektujícího hodnoty dítěte

Angel: Takže to je něco, o co stojíš? Nenásilná řešení?

David: Ano... samozřejmě!

Angel: Čím to, že je to pro tebe tak důležité?

David: Víím, jaké to je být bitý. Proto nechci mlátit ostatní!

Angel: Bylo to vždy pro tebe důležité? Jakou to má historii?

Cvičení

- Vyberte si jednu zkušenost, kdy jste zažívali frustraci:
 1. Co vás na tom dráždilo / frustrovalo? Co cenného bylo pošlapáno?
 2. Jak by se dala označit vaše reakce na frustraci?
 3. Jaké vaše dovednosti nebo znalosti vám umožnily jednat zrovna takto?
 4. Na jaké hodnoty, které jsou pro vás důležité (za čím si v životě stojíte), vaše reakce ukazovala? Jak tato hodnota vaši reakci vedla / formovala?
 5. Kde se ve Vás tyto hodnoty a principy vzaly?
 6. Jak se v minulosti projevily v jiných situacích?

Literatura:

- Dallos, R. & Vetere, A. (2009). Systemic Therapy and Attachment Narratives: Applications in diverse settings. London: Routledge.
- Epston, D. & Lobovits, D. (1997) Playful Approaches to Serious Problems: Narrative Therapy with Children and their Families. New York, London: W. W. Norton & Company.
- Freedman J. & Combs G. (2009). Narativní psychoterapie. Praha: Portál.
- Morgan, A. (2000). What is Narrative therapy? An easy-to-read introduction. Adelaide: Dulwich Centre Publications.
- Nylund, D. & Smith, C. (1997). Narrative Therapy with Children and Adolescents.
- Vetere, A. & Dowling, E. (Eds.) (2005). Narrative therapies with children and their families: A practitioner's guide to concepts and approaches. London: Routledge.
- White, M. (2007). Maps of narrative practice. New York: W. W. Norton.